

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԳԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՇՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 բուրջի կէս ապրիլից 6 բուրջի մասնակի կամարները 5 կողմերով:

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ:

Մեր կայքէջը. Тифлисе, редакция «Мшакъ».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և առաւօրեայ):

Ճայտաբարութիւնը ընդունվում է ամէն լիզուով:

Ճայտաբարութիւնները կամար վճարում են իւրաքանչիւր առաւօտեան 10 կողմերով:
Տէլէֆօն № 253.

ԲՈՒՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Վերջին տեղեկութիւնները.— ԵՆՐՔԻՆ ՏԵՅՄԱՆ ԹԻՒՆ. Թիֆլիսի թեմակալ առաջնորդի շրջաբերական առաջադրութիւնը. Պետական Դուռնի և Կողմասի վերջերը. Նամակ Բագուից. Նամակ Մալաթիայից. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր.— ՆԱՌԱԳՐԱՆԵՐ.— ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՆԵՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Փոխարքայի հեռագիրը, որ ուղարկված է Բագուի զենեկաբանական ֆաբրիկային, մեծ միջոցառումներ կատարելու հայտարարում է: Այդ հեռագրի մէջ որոշ և վրձնական կերպով հրամայված է գիտել կտրական միջոցներով կանգնեցնելու կոտորածները:

Մենք յոյս ունենք, որ կողմասեան բարձր վարչութեան այդ կարգադրութիւնը կը սթափեցնէ ֆանատիկացած խուժանի գոլուները և ցոյց կը տայ, որ պէտք է վերջ դնել այն յանցարար արարքներին, որոնք թշուառութեան են հասցրել մեր երկիրը:

Բագուի շրջանում տեղի ունեցած եղբուրդները գերազանցում են ամենավառ երևակայութիւնը: Այդպիսի անսանձ հրդեհումներ և աւերումներ, որ առաջ է բերել թուրք ամբողջը, չէ տեսել երբէք Ապրիլի 20-էն թեմակալին: Նախահանրութեան գանձող հազարաւոր ազգաբնակիչները, մնալով առանց բնակարանի, չէ գտնում միևնոյն ժամանակ ապաստարան իր համար և գատապարտված է ոչ միայն անտանելի զրկանքներով, այլ և կատաղի խուժանի մահաբեր յարձակումներով:

Չրանցքի քայքայման պատճառով Բալխանիի ազգաբնակիչները մնացել է առանց ջրի և մեծ աշխատանք ու ժամանակ է պահանջվում նրան նորոգելու և կարգի բերելու համար: Չրի պակասութիւնը, մանաւանդ այժմեան սոթ օրերում, անտանելի է տառապանքների համար:

Մարունչի—Բամանի-Բալխանի կոչված նախադաշտի մեծ մասը իրապէս ոչնչացւած է: Հազար մնացել են ծայրերում մի քանի նախահանրեր, բարձր կրակի ճարակ է դարձել: Վնասը չափազանց ահաբեկ է և նախաժայի արդիւնազորութիւնը առնուազր մի կէս տարով ընդհատված է:

Բիբի-Չէյրաթում այրվել են Մանթաշեանի բոլոր վիշկաները, Թիֆլիսի ընկերութեան № 12 կայազարկան, Միլովի, Լապչիւի, Նիբաեվի, Օլեոմի հանրերը: Տեղի են ունեցել սպանութիւններ: Նախահանրերի ծառայողները մնացել են անպաշտպան:

Սե Բագուում այրվել են Կասպիական ընկերութեան նախապահները և երկրորդ մէջ են Գիլչիի շինութիւնները: Բագու. քաղաքում այրվել է ցերեզը և որ զլխաւոր է, ընդհատվել է հեռագրական հաղորդակցութիւնը քաղաքի մասում: Այրվել են քաղաքի և վայրի պահեստներ, որոնք գտնվում են հեռագրատան մոտ:

Բագուի քրիստոնեայ ազգաբնակիչները շուտով է վրա հասած աղէտից և չը գիտէ ինչի ձեռնարկէ: Մահաբերականները զգում են թէ որքան պատասխանատու է գրութիւնը և նրանց մէջ գործողների մի խումբ պաշտօնական հեռագրով աշխատել է մեղքը գցել հայերի վրա առհասարակ և հայ վիճակների վրա մասնաւորապէս:

Շուշու շրջանում փոքր ի շատ է հանդիստ է և փոխ-նահանգապետ Բարա-

նովսիին ճանապարհ է ընկել դէպի Գանձակ: Փոխ-նահանգապետի ներկայութիւնը Գանձակում ևս կարևոր է, որովհետև Գանձակի մօտ էլ տեղի են ունեցել ընդհարումներ, օրինակ, Ալաբաշու, Գալմախուրու և Մինգեչաուր գիւղերի շրջանում: Այդտեղ գանձող հայերը զինուորներ են արել տեղական վարչութեան և Փոխարքային:

Չանգեզուրի գաւառի խոտովութիւնները չափազանց ահաբեկել են տեղական ժողովուրդը: Փոխարքան, տեղեկանալով Չանգեզուրի գաւառի սպանական վիճակի մասին, հրամայել է պրիմը Նապօլէօնին հետևել թէ Նախիջևանի գաւառի և թէ նրան կից Չանգեզուր գաւառում տեղի ունեցող դէպքերին և խափանել ամեն մի յուզումը:

Երևանի վերաբերութեամբ մենք հազարում ենք որոշ գոյություններ և վերաբառութեամբ, որ այնտեղ երէկ հրացանահանգութիւն է ունեցել, բայց լուրջ ընդհարումներ տեղի չեն ունեցել:

Չուրապի գաւառում նկատվել են յուզումների նշաններ և Բագուի զենեկաբանական ֆաբրիկայի միջոցներ է ձեռք առել ուղարկելու այնտեղ գործի մի վաշտ:

Ի վերջոյ պէտք է յայտնենք, որ Շուշու մեծ կարօտութիւն կայ ազգաբնակիչներին: Շուշուում հաց չը կայ: Մանաւանդ շատ ծանր է չքաւոր դասակարգի վիճակը:

Անհրաժեշտ է օգնութիւն անյապաղ կերպով:

Թիֆլիսի նպաստամատոյց յանձնաժողովը դիմեց Վեհափառ Կաթողիկոսին թոյլտուութիւն խնդրելով տալու իր մօտ եղած գումարներից 2000 բուրջի նպաստ շուշուցիներին: Մեր խմբագրութիւնը ամեն պատրաստակամութեամբ կը հասցնէ նուէրներ տառապանքների յանձնաժողովի միջոցով: Երէկ մեր խմբագրութիւնը յանձնեց իր մօտ եղած գումարներից դարձեալ 2000 բուրջի յանձնաժողովին:

Կիւրաժօղակից, օգոստոսի 23-ին, 9 ժամ 50 րոպէին հեռագրում են մեզ:

Մի խումբ, շորհակալութիւն յայտնելու համար Կիւրաժօղակի գնացած հայ-պատգամաւորութիւնից, կատարելով կողմասեան Փոխարքայի ցանկութիւնը, այսօր ներկայացաւ նրան, բացատրեց իր հասկացողութեան համեմատ գործերի գրութիւնը արևանհեղ անկարգութիւններով բռնված նահանգներում և խնդրեց այդ արևանհեղութիւնները դէմ միջոցներ ձեռք առնել: Կոմսը լսեց բարեհաճութեամբ և հաղորդեց, որ ձեռք են առնված ամենաեռանդատ միջոցներ ոչ միայն խաղաղացման, այլ և հալածելու համար ապստամբողներին մինչև վերջը: Գինեբալ-նահանգապետ Փարէզովին կոմսը ուղարկեց հետևեալ հեռագիրը: «Հրացանահեղ (срѣваковѣд) բառալիծը ուղարկվում է Թիֆլիսից, բայց ձեզ վստահացած բերդապահ գործերին հրամանագրում եմ չը սահմանափակվել խաղաղացմամբ, այլ անյապաղ դիմել ամենակտրական գործողութիւններին ապստամբների դէմ, հալածելով նրանց մինչև վերջը»:

Բագուից, օգոստոսի 23-ին ցերեկ. 1 ժ. 4 ր. հեռագրում են մեզ. «Բիբի-Չէյրաթում թուրքերի գազանացած ամբողջ պատառպատառ արեց մի քանի հայերի: Հրդեհեցին նախահանրերը: Վնասներն անարդար շրջել են, պաշարված են իրանց բնակարաններում: Ուտեստի պաշարները մեծ կարիք կայ: Բագուի հետ հաղորդակցութիւն ընդհատված է: Սառնա-

կիչները մեծ ազդեցութիւն են վարում լեզուները միջև: Լեզուները գրութիւնը սպասողական է: Արդիւնաբերող Մուխտարովը թագաբան ունի մարդասպաններ իր բանդա: Հայ արդիւնաբերողները ներկայացուցել են թողել են հայ բանտարաններին ձեռագրել կամքին: Հայ արդիւնաբերողների ժլատութեան շնորհիւ հայ տարրին սպանում է ջնջում: Անհրաժեշտ է լայն օգնութիւն գործով: Սաղաղ թափոքները անստույգ են: Միջոցները պահեստի հայ զինուորները ձորիկազցի առնել ամբողջ կողմասում: Պատերազմավոր իսլամը միայն այժի առաջ կը դիչէ: Բալխանիում գրութիւնը կրեւորական է: Այրվում են նախահանրերը: Չրանցքը փչացրել են թուրքերը: Ազգաբնակիչները առանց ջրի է մնացել: Տէր-Գանիէլեան, Յովաննիսիանց:

Բագուից, օգոստոսի 23-ին, ցերեկվայ 2 ժամ 9 րոպէին հեռագրում են:

Մարունչի և Բամանիի նախահանրերը այլ ևս գոյութիւն չունեն. բոլորը ամբողջապէս այրվեցին. բնակարանները կողոպտված են և այրված են: Շարունակվում են կատարի յարձակումները արհեստանոցներում թագնալմաների վրա: Բամանի նախահանրերի ծառայողներին աջողվել է ուժով անցնել Բագու: Չարատի պաշարված ծառայողների վիճակը անյայտ է: Տէլէֆօնային հաղորդակցութիւն ընդհատված է: Բիբի-Չէյրաթում հրդեհահազուրկներ են տեղի ունեցել մի քանի տեղերում: Բիբի-Չէյրաթի մօտ այրվեց Կասպիական ընկերութեան մագալի շտեմարանը: Հէնց իրան Բագուի մէջ խաղաղ է: Կեանքը մեռած է»:

Բագուից, օգոստոսի 24-ից, պ. Մանթաշեանի հեռագրում են:

Մայր տեղի ունեցաւ հաշտութեան ուշացած փորձը: Մարունչի են ուղարկված պատգամաւորներ խաղաղացման համար: Հետևանքները կը հաղորդեն: Բիբի-Չէյրաթում կողոպտված է Բնիտօ գործարանը սպանութիւններով:

Նախիջևան, 24 օգոստոսի 1 ժ. 50 րոպէ:

Երէկ խալխանցիները պրիտաւ Յոլոբնակու, չորս սորաժիկներով, 33 զինուորներով և երկու օֆիցերներով հետ միասին գնացին Վայիսի յետ վերջնելու կողոպտված իրերը: Նիթարկվելով յարձակումների նրանք վերադարձան ձեռնունայն:

Մեծապ վարդապետ

Բագու, օգոստոսի 24, 4 ժ. 30 ր.

Քաղաքում սաստեցին արձակելով թընդանօթ: Տեղի ունեցաւ հաշտութիւն: Թափօրը շրջում է փողոցներում: Որքան յարատե կը լինի, ցոյց կը տայ ապագան: Ալիբեգով

Բագուից «Нов. Обозрѣніе» լրագրին հեռագրում են:

Գրութիւն ամեն տեղ կրիտիքական է, քաղաքում, ընդհանրապէս սպասողական է: Երկու կողմերը խմբվում են իրանց թափօրում: Հատ հատ սպանութիւններ են լինում: Ժամանակ առ ժամանակ հրացանահեղութիւն է թուրքական մասերում: Կրակում էին պատրուկների վրա: Կան սպանված զինուորներ: Երկու շարքի թուրքերը հրդեհեցին Բալխանիի զանազան կողմերից: Այրվում է ամեն ինչ: Չրանցքը փչացրել է պաշարել են հայերին: Շարունակվում է անընդատ հրացանահեղութիւն: Չորքերը սակաւ են: Մագալիում է բարձրվել մեռեան գիշեր: Հրդեհ սկսեց Սե քաղաքում և Բիբի-Չէյրաթում: Ամեն տեղ անհրաժեշտ են ան-

յապաղ եռանդուն մեծ օգնական գործեր: «Երէկվան օրից այրվում է Բալխանի: Սե քաղաքում այրվում են Կասպիական ընկերութեան նախաբանները, սպանվում են նոր հրդեհահազուրկները, հրդեհահազուրկները վրա: Վտանգը մեծ է»:

Պարսկական ընդհանուր հիւպատոսի ստացած տեղեկութիւնների համեմատ, մինչև վերջին թիւը սպանված և վիրաւորված պարսկապատանկներ թիւը հազարում 50 հոգուց աւելի է:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՖԼԻՍԻ ԹԵՄԱԿԱԼ ԱՌԱՋՆՈՐԴԻ ՇՐՋԱՐԵՐԱՅԱՆ ԱՌԱՋԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ընկալեալ մեր զհեռագրական պատուէրը Նորին Սրբութեան Վեհափառ Կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց, յայս միտս «ըստ հաղորդագրութեան օգնականի Փոխարքային Սուրբան Կրիմ. Գիլչի ընդ համարաւ 12763, թոյլատարի Ձեզ այժմէն իսկ կից եկեղեցեաց և վանորէից բանալ զպարոցս ըստ կանօնաց Բարձրագոյն հաստատելոց ի 1874 ամի ի 19-ին յուլիս, այնու՛ զի զբացմանէ իւրաքանչիւր զպրոցի անյապաղ հաղորդելով լիցի Ձեզ զեւանատան Փոխարքայի, յետ այսու առաջարկեցին Ձեզ ժամանակաւոր կանօնը իբր հրահանգ ի կառավարումն եկեղեցական կառավարչաց: Ուստի առաջարկեց բարձրագոյնութեան Ձերում հրաւիրել ի ժողով զմերազնեայ հայ ուղիս քաղաքի ընտրել ի նոցանէ հոգաբարձուս, հոգ տանել ի բացումն երկեսո զպրոցաց և զբացմանէ իւրաքանչիւր զպրոցաց ուրոյն ուրոյն փութապէս յայնմ ձեզ, ի զեկուրանի զեւանատան Փոխարքային յիւրումն ժամանակի: Այլ և անպարել յայնուսիկ տեղին փոխարքայութեան Ձերոյ յոյս հարկն իցէ առ ի բանալ զպարոցս ի Հոգևոր կրթութիւն հայազն մանկաւոյն: Յուշ լիցի Ձեզ, ուր և զիպեցի բանալով զպրոցս, հետամուտ լինել զի այդքիկ բացեալ զպրոցս լինիցին հիմաւոր, համողիկ բանիւր խրատական զփողովուրդս, յորդորել բացատրելով զկաթողիկոսի կրթութեան և զպահանջ ժամանակիս, շեքանանութեամբ շողակալել ի զպրոցս զբարձր վիճակ նորին այժմէն իսկ հոգ տարցին: Պարտիք ի միտ առնուլ, զի ընտրեալ ի հասարակութեան հոգաբարձուք, լիցին զիտակ, խոհական և ըստ ամենայն արժանի այդ կոչման, յորոց վերայ դնի ընդ Ձեզ պարտաւորութիւն լուսաւորութեան և բարոյական կրթութեան մանկանց հայազնեցի: Ի վերջ բանիս տամք զիտակ Ձեզ, ի զպարթիւրմացութեան հանդեպից Ձեզ ի գործառնութեան Ձերում, անյապաղ զիմել մեզ և ընկալուլ զկարեւոր հրահանգութիւնս: 22 օգոստոսի

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՆ ԵՒ ԿՈՎԿԱՍԻ ՎԵՐՔԻՆԸ

Բագու մի հրէշաւոր օրինակ առեց Կովկասին: Փետրվարի 6—9-ի կարմիր դէպքերի համալսարանական ու տղան հեղինակները հասան իրանց նպատակին: Այդ մարտիկը գիտակցաբար նպատակ էին զրել բաց անելու մի անդունդ բոլոր քրիստոնեաների և մանկապանների միջև: Եւ նրանք այդ անդունդը բաց արին:

Բագուի, Երևանի և Նախիջևանի դէպքերի ժամանակ, երբ զօրքը չէր միջամտում կարգը պահպանելուն, թուրքերը ձեռք չէին տալիս ուսանելուն... նրանք ուզում էին կոտորել, ոչնչացնել միայն հայերին: Իսկ այժմ, Շուշու արևմտա ողբերգութեան ժամանակ, երբ և հրագուի զօրքն ու ստականութիւնն իսկապէս հրաման ստացան կարգը վերականգնել, անկարգութիւնները զսպել և յանցաւորներին ձերբակա-

լի—մենք հանդիսատես ենք լինում մի այլ տեսարանի:

«Սպանված են 10 հայ, 11 զինուոր և 81-ի չափ թուրքեր» — գուժում էր անցնել օրվա անազան հեռագրերը Շուշուց:

«Հայ կամաւորները և կազակները աջողութեամբ պաշտպանում են քաղաքը» — սեւտում էր մի այլ հեռագիր:

Եւ արդիւնքն այն է, որ բրիտանացիները բանակից ընկել են 10 հայ և 11 զինուոր, մահմեդականներից 81 հոգի... Իսկ Բազումը մահմեդականների կողմնակից է 270 մարդ, քրիստոնեաներից 130:

Ուրեմն՝ քրիստոնեան ու մահմեդականն են իրար դէմ կանգնել այժմ: Այլ ևս «Բազում»-ի խնդրի դիմակը չը կայ—նա պատուել է:

Առաջ հայի և թուրքի մէջ գտնուում էին ազգային անտարբերութիւն, շահերի հակադրութիւն, հայերի կեղեքումը թուրքերին, և այլ շատ թխուրտ պատճառներ: Բայց դրանք բոլորն էլ դիմակ էին, և այդ դիմակն այժմ վայր ընկաւ:

Մահմեդականն ու քրիստոնեան Կովկասում կանգնած են իրար դէմ:

Տասնհակ տարիներով մենք քարոզել ենք ազգերի համերաշխութիւն, դրացիներին եղբայրութիւն, բայց այսօր մեր փայփայած իրականութիւնը, մեր երազած գեղեցիկ հեռանկարը մի հարուած է ստանում, ժամանակաւոր, բայց ստակալի հարուած: Մութ մարդիկ, մութ-մութ նպատակներով, կրօնական փթած ու մոլորաբան դատարաններով, որոնց տակ թագնված են քաղաքական բարբարոս նպատակներ, գալիս են միտամանակ ընդհատելու Կովկասի բոլոր ազգութիւնների համերաշխ զարգացումը, նրանց դրացիական բարի յարաբերութիւնները:

Մահմեդական տարրը մի վերջ է բաց անում Կովկասի սրտի վրա:

Պետական Դուռայի առաջ դրվում է Կովկասի այդ վահրոտ վերջը հարցը:

Ռուսական բերօղորտիւն բացարձակ անկարող է բուժել այդ վերջը հիմնաւորապէս: Եթէ մի բարեացակամ բերօղորտ կարող է մի առ ժամանակ զգալի մահմեդական տարրը, կարողանանա՞րով ու Միջբերով սարսափեցնել ու հնազանդութեան պատշաճաւոր սահմաններում պահել մեր դրացի կուլտուրապէս խիստ ստոր մահմեդական ցեղերին, դա չի կարող չէ նշանակում հարցի արժանապատիւ լուծում:

Ոչ, բերօղորտիւն անկարող է ըմբռնել կովկասի վերջերը, անկարող է բուժել նրանց:

Եւ ինչպէս ըմբռնել, ուղարկում են Սարատովից, Արխանգելսկից կամ Ռեզանից ու Կոնստանդնուպոլիսի մեր երկրները: Կովկասի պայմաններն ու Ռուսաստանի ներքին նահանգների պայմաններն այնքան են իրար նման, որքան սարը ձորին... Նա չէ հասկանում անդրկասկածները, նրան օտար են մեր սովորութիւնները, մեր հոգեբանութիւնը, մեր ցեղական յատկութիւնները: Մենք ունենք դարերից ժառանգութիւն ստացած որոշ ընդհանր, որոնք օտար են նրան... Այսպէս իրարից տարբեր պայմաններ ինչպէս կարող է ըմբռնել մի մարդ կարճ ժամանակում: Մինչև և գալիս, անագին սխալներ գործելով քիչ ու միչ ըմբռնում է իրերի յարաբերութիւնները, արդէն հրաման է ստանում մի այլ սեղ գնալու, այնտեղ պաշտօն վարելու: Չէ որ բերօղորտիւն կարող կենտրոնացնում է պահանջում և բոլոր հրամանները կենտրոնից են գալիս:

Բերօղորտիւն ոչ միայն չը բուժեց մեր վահրոտ վերջերը, այլ և վերջին 10 տարիներում, Կովկասի նախընթաց, վարչութեան օրով աւելի ևս բազմացան այդ վերջերը և աւելի ևս կսկծեցուցին դարձաւ նրանց ցարը:

Մահմանված է Պետական Դուռայ:

Վառ թէ լաւ, որոշ չափի ընտրողական ընկալումը է մասնում Ռուսաստանի բերօղորտիւն կազմի մէջ: Դուռային արված է օրինագծեր առաջարկելու, նրանց ընդհանրապես իրականացնել:

Ենթադրենք, որ այդ Դուռայն ազատ է այն բոլոր պահանջները, որ այժմ ունի: Ենթադրենք, որ նա ընտրվում է ընդհանուր ձայնատուութեամբ: Ենթադրենք, որ ծայրագուստները, որ այժմ զրկված են Դուռայի ընտրութիւններին մասնակցելու իրաւունքից, ունեն իրանց որոշ թիւ ներկայացուցիչները նրանում:

Ենթադրենք այդ բոլորը և անսննք, թէ արդեօք կը բուժվին Կովկասի վերջերը:

Մի բոլոր է երևակայենք, որ Ֆրանսիական պատգամաւորների ժողովի և սննտաի նման

երկու խոշոր ու էական ընտրովի մարմիններ են Պետական Դուռայն և Պետական Սորհուրդը: Իրանց մէջ Կովկասի ձայները լինելու են 20—30, անհրճ նոյն թիւ 50 ձայն: Եթէ մերը 50 ձայն է, կը նշանակէ ամբողջ Դուռայն կազմված է լինելու առնուազը մի 1000 կամ 1,100 ձայնից:

Հարցնում եմ, ինչ հիմնական նշանակութիւն կարող է ունենալ 50 ձայնը 1000-ի դէմ: Ի հարկէ, եթէ 1000-ը բաժանվի 490 ձայն մի կողմ և 510-ը միւս կողմ, այն ժամանակ Կովկասի 50 ձայնը կարող է վճռական նշանակութիւն ունենալ: Բայց դա պատահական մի դեպքով կարող է լինել, իսկ ընդհանրապէս մեր 50 ձայնը միշտ խեղդվելու է ներքին գաւառների 80—90 միլիոն ժողովուրդների ներկայացուցիչների զօրեղ ձայների մէջ:

Իսկ այդ ներքին նահանգի ներկայացուցիչները, որքան էլ նրանք զարգացած ու ազնիւ մարդիկ լինեն, որքան որ սրտանց ցանկան Կովկասի բարեբը, այնու ամենայնիւ չը պէտք է կարողանան բուժել մեր բազմութիւն ու պէսպէս վերջերը:

Կովկասի վերջերը արժանապէս բուժելու համար միայն մի ճար կայ. պէտք է ունենալ Կովկասի համար ինքնուրույն օրհնութեամբ մարմին: Արտաքին քաղաքականութեան, զինուորական, հարադրականութեան ուղիներին և մի քանի այլ հարցերը պէտք է կախված լինեն Պետական Դուռայից ու կենտրոնական իշխանութիւնից, իսկ երկրի բոլոր անդրկասկած օրէնսդրութիւնը պէտք է Կովկասեան Դուռային թողնել:

Հայ թուրքական կամ աւելի ճիշդ է ասել մահմեդական—քրիստոնեական յարաբերութիւնները կը բուժվեն միայն այն ժամանակ և մեր երկրից (Ռուսական Թագի Մարզերտար) կը դառնայ միայն այդ պայմանով:

Այդ ձևի ապակենտրոնական կազմակերպութիւնը միայն կարող է ազատել Ռուսաստանի 112 տեսակ ազգութիւններին բերօղորտիւն կան վարչութեան սխալներից, միայն նա կարող է հարթել մեր հսկայական պետութեան փայլուն զարգացման ուղին: Իսկ ամենագլխաւորն այն է, որ միայն այդ ձևի դաշնակցական կազմը կարող է փրկել Մայր Ռուսաստանը Աւստրիայի ներկայ վիճակին հասնելու փորձանքից. նա միայն կարող է նրան ազատել բազմութիւնների հակասական շահերի ընդհարումից, որից այսօր հրկիւմով, քայքայվում է այլևս Աւստրիան:

Խաժակ

ՆՈՐ ՐԷՖՈՐՄԻ ԱՌԻԹՈՎ

Նոր Րէֆորմը օգոստոսի 6-ի ընտրողական պահանջաւոր իրաւունքն է: Այդ նորմուռութիւնը Ռուսաստանի բոլոր առաջադէմ տարրերին վրա սուր շուր անց և փշից նրանց բոլոր սպասելիքները: Ռուսաց սրտացաւ մամուլը այդ նոր Րէֆորմի առիթով բազմաթիւ յօդուածներ է գրում, յարուցանում է անհամար հարցեր, որոնք կապված են նրա հետ:

Այսպէս, Сынъ Отечества արժանապատիւ լրագրիցը Պետական Դուռայի օրէնսդրութեան հարցի հետ կապում է մամուլի ազատութեան խնդիրը:

Պետական Դուռայի օրէնսդրութիւնը, անկասկած, հանդիսանում է իբր՝ քաղաքական կարևոր նշանակութիւն ունեցող մի ահա: Այդ պատճառով էլ չէ կարելի չափսոսալ, որ մամուլը, ցեղաբանական ներկայ պայմաններով կապուած, հնար չունի շեքմապէս մասնակցելու այդ նոր օրէնսդրութեան կենտրոնական մէջ: Ինչպէս յայտնի է, Գրեկի յանձնաժողովը դեռ չէ վերջացրել իր զբաղմունքները, և հարկէ առաջիկայ Նոր տարուն հաստատվի մամուլի ազատութեան մասին նրա մշակած նախագիծը, իսկ այդ ժամանակ Դուռայի նիստերն արդէն սկսված է լինեն: Այն ինչ չափազանց կարևոր է մինչև ընտրութիւնները կանոնաւոր և ուղիղ անսակէտ ու կարծիք կազմել նոր օրէնքի և Դուռայի մասին ազգաբնակչութեան լայն խաւերում, որոնք քիչ են ծանօթ քաղաքական և իրաւաբանական հարցերի ներքինութեան հետ, այն ինչ դրանց ըմբռնումն անհրաժեշտ է ժողովրդի ներկայացուցիչներին համար: Բայց դրանից՝ այդ «օրէնսդրութիւնը» կազմելու, ինչպէս լրագրիչներում գրվից, ուշադրութեան է անվիճալ այն բանը, որ Պետական Դուռայի մասին օրէնքը կարող է ունենալ զանազան թիրուծիւններ, և այդ պատճառով Դուռային իրաւունք է արված (յօդուած 34) մասնա-

ցոյց անելու այդ և միւս գոյութիւն ունեցող օրէնքների թիրուծիւնները: Այդ իրաւունքից էլ օգտվելու համար՝ էլ անհրաժեշտ է անյայտազ դարձնել այդ հարցի լուրջ ընտրութիւնով. բայց, ժժբարդարար, մամուլը չափազանց չնչին հնաւորութիւն ունի: Եւ տարեկու մի այդպիսի հեշտ ու թիթէ գործ: Եւ դա դեռ մայրաքաղաքի մամուլն է, ընթերցող, որի գրած յօդուածները և յարուցած հարցերը մեզ, գաւառական մամուլի գործիչներին համար մի աներևակայելի բան է, մի իրէտ է: Դա, ի հարկէ, նրանից չէ, որ չը կան շնորհալի գրողներ—ոչ, այլ գլխաւորապէս այն պատճառով, որ դրանց լեզուն կարած է, գրչի ծայրը շղթայված: Որքան նաւը մեծ է, ասում է առածը, նրա լողալու ջուրն էլ այնքան խոր պիտի լինի: «Հանձարները ծնվում ու դարձանում են ազատ միջնորդութեամբ» — ասում է Միլլը:

Պետական Դուռայի և մամուլի ազատութեան մասին խօսելով, նոյն լրագրիցը շօշափում է և քննադատել Գերմանիայի հարցը քաղաքական յանցանքների համար: Հասարակութեանը վերաբարձնել այն գոհներ, որ խել են նրանից մեր կազմի պահանջաւոր կողմերը, հանդիսանում է իբր մի անհրաժեշտ նախաբան և արձանակ ամեն մի պետական բարեկործանի:

Երկրորդ տարիները ընթացում պետական յանցանք էր համարվում այն դադարներին, որոնք մեր համար միայն ազատ արտայայտվում են և որոնք, իբր անձերի ու խմբերի կարծիքներ, որոշ ազգացութիւն ունեցան նոր Րէֆորմի վրա:

Թող ուրեմն այժմ հնչէ նրանց բոլորի համար հաշտութեան և մոռացման խօսքը: Ընդհանուր ներումը կը լինի այժմ ոչ միայն քաղաքական արդարութեան, այլ և պետական մեծ իմաստութեան մի գործ:

Թող ուրեմն այդ ներումը լինի այն խաղաղութեան ձիթնու ճիւղը, որով իշխանութիւնը կը գնայ ուսու ժողովրդին ու հասարակութեանը դիմաւորելու:

Եւ ուղբ դարձրէք, այդ խօսքերը յիշեցնում են թագաւոր Կայսրի բառերը. իշխանութիւնը և ժողովուրդը պէտք է միանան: Այն, լուսավիթ իշխանութիւնը և կուլտուրական ժողովուրդները պէտք է միանան, պէտք է ձեռք ձեռքի տան խաւար ու ժիւղի դէմ կուսուր, քաղաքակրթութեան համար «տարմուղ» ծառայող բոլոր արդիւնները փշելու: Եթէ չը լինի այդ լուսամիտ ու հանրօգուտ նպատակը, միութիւնն այդ երկու մեծութիւնների մէջ երբէք չի կայանայ: Նրանցից մէկը, ուշ թէ շուտ, տեղի կը առայ. և յաղթողը լինելու է աւելի մեծը, աւելի ուժեղն ու բազմամարդը:

Նոյն հարցերը—մամուլի ազատութիւնը և ընդհանուր ներումն խնդիրը—զբաղեցնում են և «Варж», «Вѣд.» լրագրիչն:

Մամուլի ազատութիւն և Գերմանիայի նրանց, որոնք տանջվում են Ռուսաստանի համար նոր ու փայլուն օրեր ստեղծելու գործի առիթով,—անա այն երկու հզօր լծակները, որոնք կը ստեղծեն հաւատ, կը ստեղծեն հնար կարասիւն ուստական կեանքը կապկապ Գորդեան հանգոյցը:

Մրտաները, առաջադէմ մամուլի բոլոր օրգանները միաբերան նոյնն են կրկնում. քանզի կապակցները, ազատ թողնել կապակցված թիւերը... Այն ժամանակ խեղճ ու ողորմելի ծիւղերն ու սարեակները շուտով կը դառնան մի-մի բազէ ու արծիւ, կը փռեն փրանջ լայն թիւերը, կը սաւառան զէպի վեր, զէպի երկնքի կապուտակն ու մարտն օդը: Ժողովրդի բարեբը կը դառնայ այն միակ խթանը, որ կը ծառայէ իբր ոգևորութեան աղբիւր ազնիւ ու անկեղծ գործնիրին: Կը կորչի մամուլի միջից ճգովապոսեան լեզուն, ասող—մէջ բան հակասցնելը, երկրալից առաջացած մտավախութիւնը:

Ժողովուրդն առաջ կը գնայ արագ, սրնթթաց քայլով, կառավարութեան գործն էլ կը հեշտանայ:

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԾ

Օգոստոսի 20-ին 5 ժ. 15 րոպէին Եւ իմ ընկերս երկաթուղու կայարանից գնացել էինք քաղաք մի քանի բուրբուռ ազրանք գնելու: Մենք մտանք Գիւրլաւաբանի խանութը, որը գտնվում է Պարապետի դիմացը, հայաց եկեղեցու մօտ: Մի փոքր առաւորներ յետոյ, մենք ուզում էինք դուրս գալ խանութից. հենց որ դուրս բաց արեցք, յանկարծ սկսվեցին հրացանների և ատրճանակների ձայները մի քանի բուրբուռ ազրանք գնելու: Մենք մտանք Գիւրլաւաբանի խանութը, որը գտնվում է Պարապետի դիմացը, հայաց եկեղեցու մօտ: Մի փոքր առաւորներ յետոյ, մենք ուզում էինք դուրս գալ խանութից. հենց որ դուրս բաց արեցք, յանկարծ սկսվեցին հրացանների և ատրճանակների ձայները մի քանի բուրբուռ ազրանք գնելու: Մենք մտանք Գիւրլաւաբանի խանութը, որը գտնվում է Պարապետի դիմացը, հայաց եկեղեցու մօտ: Մի փոքր առաւորներ յետոյ, մենք ուզում էինք դուրս գալ խանութից. հենց որ դուրս բաց արեցք, յանկարծ սկսվեցին հրացանների և ատրճանակների ձայները մի քանի բուրբուռ ազրանք գնելու:

ների ձայներ ամեն մի փողոցի անկիւններէց: Մի անհրաժեշտ քաղաքը իր գրութիւնը այնպէս փոխեց, որ կարծես թէ փողոցները ամայի լինէին, չը նայած որ մի քանի բոլոր աստղ սուր փողոցները լինէին քաղաքի ժողովուրդով: Դրանք բոլորը վազվզում էին փողոցներից, ուսանք դէպի տուն, ուսանք դէպի քաղաքները մի որ և է պատասխան գտնելու և ազատվելու անախտ և անգութների արձակած կրակոտ գնդակներից: Բոլորի երեսները գունաթափված, աչքերը խոտոտած, ձայները կարծում, գոչում էին «օգնեցէք, օգնեցէք»: Բայց այս աղաղակները կարծես թէ ամայի անապատումն էին հնչվում: Այժմ, մարդկանց փոխարէն միայն արձագանք էին տալիս հրացանների ու ատրճանակների արձագանքները: Մենք պատասպարովեցինք վերոյիշեալ խանութի բազում, իսկ դրսում անընդհատ լսվում էին միայն ու միայն արաբոցներ և ազնուկներ: Այս դէպքը տեսց մի ժամից աւելի: Պէտք է անկեղծ ասած, որ պետական գաղտնիք շատ շուտ միջոցներ ձեռք առաւ դադարեցնելու աղէտալի դէպքը:

Երբ որ զինուորները ու կողակները վրա հասան, սկսեցին հրացաններ արձակել դէպի վերև ժողովրդին ցրվելու դէպի տները և մի և նոյն ժամանակ ոչ որբ դուրս չէին թողնում, այնպէս որ մենք կապված էինք այդ ըստով համարեա թէ 2 ժամ: Երբ որ զինուորները հրացանաձգութիւնը մի քիչ դադարեց, եւ մտեցայ բազմ դրանք, բերջ դրեալուց, թէ կարելի է արդեօք դուրս գալ փողոց. զինուորը պատասխանեց. можете пройтѣ, пока не слышно ничево и не опасно, войско уже пришло: Մենք սրտներս մի քիչ պըսղեցինք, վախվախելով դուրս եկանք փողոց և ինչ ենք տեսնում—զինուորները հրացանները պատրաստի որոնում էին շարագործ շէջթաններին:

Փողոցների մի քանի անկիւններից երևում էին կենտ-կենտ թէ մարդ, թէ կին, որոնք աշխատում էին կոչել միմեանց և համարեա թէ գրկում էին: Բայց օֆիցերները խորհուրդ չէին տալիս խմբով գնալ, ասում էին, թէ կարող են շարագործները հրացանազարկ անել ձեզ: Ճանապարհին մենք տեսնեք մի հայ և 6 թուրք սպանված, որոնք ընկած էին փողոցների զանազան անկիւններում:

Մ. Վրդայան

ՆԱՄԱԿ ԾԱԿԱՆՑԻՑ

Օգոստոսի 4-ին Մեր գրութիւնը այս տարի շատ անախտներ է: Թուրքա-հայկական ընդհարումները այստեղ ևս արձագանք են գտել և յուզել այստեղի ազգա ազգաբնակչութիւնը: Թէ ինչպէս ընդհարումներ տեղի չեն ունեցել, բայց ամբողջ դիւրացիութիւնը նիւթապէս շատ է զնտվում թիւրք ամբոխից:

Գոյութիւնները ու յափշտակութիւնները անպակաս են. անցնալ շաբաթ Ղալլի դիւրի արտատաղից օրը ցերեկով ընդ առաւել են 20 գլուխ ոչխար: Ղալլի դիւրի հովիտներից հրացանաձգութեամբ յափշտակել են 60 գլուխ ոչխար. իսկ միւս մասը-մուշը գոյութիւնները անթիւ են, որոնց վրա չարժէ կանգ առնել:

Պակաս չէ զնտվում նաև այստեղի յոյն ազգաբնակչութիւնը և պէտք է ասել, որ յոյները աւելի են զնտվում, քան հայերը, որովհետև հայերը, գաւառութեան բաժակը ճաշակած լինելով, աւելի զգոյշ են և հարկը եղած դէպքում դիմում են նոյն իսկ ինքնապաշտպանութեան: Յոյները այնքան են նեղվել, որ սովորականից շատ շուտ են իջել հայալիներից և հիմա էլ գրկում սոված ծաբաւ կոտորվում են: Մօտ ժամանակներս մեր գիւղերից պատգամաւորներ էին հրաւիրել Ղազգեղի կոչված գաղութում ներկայանալու իշխան Չովչալազդդէին, որը ուղարկված է Փոխարքայի կարգադրութեամբ գիւղացիներին գրութիւնը բարելաւելու համար:

Թշուառ գիւղացիները շատ լացել ու ողբացել են իրանց անտանիլի գրութեան մասին և պարզ կերպով ցոյց են տուել, որ չէ կարելի հանգիստ կեանք վարել ներկայ հանգամանքներում: Իշխան Չովչալազդդէն մի քանի խոստումներ էր տուել, ինչպէս, օրինակ, զենք ուղարկել արքունական հաշուով, պահապան դրօք կանգնեցնել գոյութիւնները զպեղիւ համար. դրանք խոստումներ են, որոնց ի կատար ածելով մահվան դուռը հասած գիւղացուն կենաց շնորհած կը լինեն... Մյս տարի այստեղի բուսականութիւնը բաւականին առատ է. հունձը արդէն սկսել են

վարդավառից 1—2 շաբաթ առաջ: Բայց յե-
տազայ ցրտերի պատճառով մինչև հիմա դեռ
չեն վերջացրել:

Մարկացի

ՆԱՄԱԿ ԵՄՐԱԳՐՈՒԹՅԱՆ

Մարկացի № 161 տպված բեցնդիան, եթէ
միայն կարելի է այդպէս անուանել Նուբուց
թղթակցութիւնը յուրիս 31-ի ներկայացման
մասին, կազմված է ամբողջապէս արտադրու-
ման: Ինքսան Մոսկովսկի, որ ներկայացն
անապատով մի երկրասարդ է, բարձրագոյն
կրթութիւն ստանալու համար դեռ պատրաստ-
վում է մանկ մայրաքաղաքներէ կոնսերվատ-
րիաներէց մէկը, և որ համար տեղիս սիրող
ներք բարեհաճ մասնակցութեամբ դնում է իր
օգտին և ոչ թէ բարեգործական նպատակով
մի քանի ներկայացումներ: Այդ բանը յայտնի
է համարեա ընդոք նուրիցներին և մասնա-
կան ներկայացումներ յաճախող հասարակու-
թեան: Ինչն է ստիպել պարոն բեցնդիան-
տին Մոսկովսկի արդէն կոնսերվատորիան ա-
ւարտած, ուսանող Սոջոմիրեանին երգուեալ
հաւատարմատար դարձնել, իսկ իրանց կեան-
քով երբէք թատերասէր չեղած անձնաւորու-
թիւններին յուրիս 31-ի ներկայացման մաս-
նակցող սիրողներ: Հարցերիս փոխանակ պա-
տասխանելու, այս միայն կարող եմ ասել, որ
ժամանակ է հասկանալ մամուլի բարձր նշա-
նակութիւնը և սքայալովութիւն համարել
նրան անձնակազմ մասը հաշիւներ արտայայ-
տելու ստոր գործիք դարձնելը:

Ս. Մակեդոնեան

ՆՍՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Միջ. Ա.»-ին հետագրում են.
Բագու, 24 օգ. ժամը 1-ին ցերեկվայ.

«Չը նայելով հայտութեան, հրաձգու-
թիւնը երեկոյեան դէմ սաստկացաւ: Բա-
լխանիւրում զօրքը քիչ է: Ուղարկված է
օժանդակ զօրք: Արտիլլերիան գործում
էր: Մարտիկի հրդեհը ոչնչացրեց նաև
Վախանքերի մեծ մասը: Այսօր առաւօտ-
վանից քաղաքում հրաձգութեան հետ
միասին տեղի են ունենում և հրդեհա-
ձգութիւններ»:

Նոյն լրագրին հետագրում են.
Բագու, 24 օգ. երեկոյեան ժամը 5-ին.

«Մինչև ժամը 3-ը քաղաքի դրութիւնը
լուրջ էր: Ամեն կողմ հրաձգութիւն էր
լսվում: Նախախնայքներում զօրքի վրա
ուսուցիչ էին նետում: Բաղաքում միան-
գամից հրդեհվեցին ընդ փայտի պա-
հեստները, որոնք գտնվում են քաղաքի
կենտրոնում: Զօրքերի գործողութեան
չնոսրով Բագուում աղոյլից պայտպանել
պատահեաւորական գրասենեակը, որը
ամբողջապէս ծխի մէջ է թաղված: Ժամը
3-ից քաղաքում հրաձգութիւնը վերջացել
է: Բաղաքը ծխի մէջ է: Հակառակ կող-
մից գնդակահարում էին գեներալ-նա-
հանգապետի սունը»:

Գարսից Շահը դուրս է գալու օգոստոսի 24-ին
Պետերբուրգից և Մոսկովայի, Բոստովի ու Բա-
լաշարի վրայով հասնելու է Հաջի-Բաբուլ
օգոստոսի 29-ի գիշերվայ ժամը 12 1/2-ին: Գիշե-
րվով այդտեղ, Շահը հետևել առաւօտը կարող
մեկնելու է Աստարայի վրայով Պարսկաստան:

Կովկասի բժշկական ընկերութիւնը սեպտեմ-
բերի կէսերին տեղափոխվելու է Թիֆլիսի
Ալեքսանդրեան այգում նոր կառուցված յա-
տուակ շէնութեան մէջ, որ լինելու է և Պուշ-
կինսկի գրադարանը:

Պետերբուրգում լուր է պատում, որ Ս. Իւ.
Վիտտէին, ապագայ մինիստր-նախագահին,
Պորսուստից յետ գալուց յետոյ, կը շնորհ-
վի կոմսի տիտղոս:

Ֆրանսիական «Matin» լրագիրը մի շաա
միամիտ առաջարկով դիմել էր աշխարհի ա-
մենահարուստ մարդու—ամերիկացի միլիար-
դերս Բոգֆելլերին: Լրագիրն առաջարկել
էր այդ Կրէստսին 1,200 միլիոն ընդ-
դի վճարել ծաղօնիային Ռուսաստանի
փոխարէն, որպէս տուգանք և դրանով ժա-
ռայել վերին աստիճանի մարդասէր մի գործի
—դադարեցնել տնիտ ու արհեստի պատե-
րազը: Բոգֆելլերը մերժել է ֆրանսիական
լրագրի այդ առաջարկը, բայց ուրիշ կերպի
մարդասիրակց միջամտութիւն է անում նա
այսժ օրուսական գործերում: Արդէն մի քանի
շաբաթ է նա բանակցութիւններ է անում
Պետերբուրգի հետ անդրկասպեան երկրի նաև
թային հոկայական հարստութիւնների առի-

թով: Միլիարդիստի յատուկ ներկայացուցիչը
Պետերբուրգում մի քանի անգամ տեսակցու-
թիւններ է ունեցել մինիստրների հետ: Այդ
բանակցութիւններով, ասում է «Times»-ը,
շահագրգռված է Պարսիզը:

Ինչպէս անցեալ օրը հաղորդել էինք,
լուր կայ, թէ ներքին գործերի մինիստր հօֆ-
մայստէր Բուլիգինը հրաժարվում է իր պաշ-
տօնից: Նրա յաջորդ անուանում են կամ գե-
ներալ Տրեպոլին և կամ Պետական Խորհրդի
անդամ իշխան Վեպրիսկովսկի:

Լուրերին նայելով, ասում է «P. Ս.»-ի Պե-
տերբուրգի թղթակիցը, սէնատոր Կուզմին-
սկուց ստանալով մանրամասն տեղեկութիւն-
ներ նախօրէին գործի դրութեան մասին Բա-
գուի գաւառում, Ֆինանսների մինիստրը կար-
գաղբել է ամենախիստ քննութիւն կատարել
տեղի վրա մի քանի շաբաթիս գործերի առի-
թով: Առանձին ուղարկութիւն պէտք է դարձն-
վի Ռամանի լճի շահագործութեան հարցի
վրա: Այդ մանրամասն քննութիւնը պէտք է
կատարէ մի յանձնաժողով, որի նախագահը
լինելու է Բագուի կազմօնայտ պալատի կա-
ռավարիչ Միխայլովը:

Մայրաքաղաքի լրագրները հաղորդում
են, որ ներկայումս վերջնականապէս վճռու-
ված է քաղաքական և կրօնական յանցանքնե-
րի համար պատիժ կողմ անձերի ներուժը. իբր
թէ այդ ներուժը հրատարակվելու էր խաղա-
ղութեան հրատարակման օրը: Պարտման
շրջաններում խաղաղութեան կրօնական տախի
են մեծ նշանակութիւն և այդ պատճառով
ցանկանում են որ և է խոշոր բանով յաւեր-
ժացնել այդ գործը: Ասում են, որ ներուժը
տարածվելու է տեղի մեծ շրջան յանցաւոր-
ների վրա, քան առաջ ենթադրվում էր:

Պրաւուսկանի եկեղեցական-ծխական դրպ-
րոցների գաւառական վերահսկչները Թիֆ-
լիսում ընդհանուր ժողով էին հրաւիրված՝
քննութեան ենթարկելու աւուրբական դպրոց-
ների նոր ծրագրի նախագիծը: Այս ժողովը,
համարելով իրան անձնական կազմուտ կուտ
կրթական ծրագրը, ընտրել է իր միջից մի
յանձնաժողով և նրան է յանձնել այդ գործը:
Յանձնաժողովի անդամներ, ընտրվել են պ.պ.
Գօգեբաշվիլի, Յվիտնիցկի, Կորխանիզի և
Նապրոսի:

Պետերբուրգի պատն ստացել է մի քանի
ծրարներ Պետական Դուռայի անունով: Թէ
պետական խորհուրդը և թէ կառավարիչ սե-
նատը հրաժարվում են ընդունել այդ ծրար-
ները, պատճառաբանելով, որ լիազօրութիւն
չունեն այդ բանի համար. այդ պատճառով
անհրաժեշտ է այժմ և ի՞նչ տեղի մի հիմնար-
կութիւն, որ կատարէր նրա գործադարու-
թիւնը:

Ֆինանսների մինիստրութեան մէջ բազմա-
թիւ ուրիշ հարցերի շարքում շուտով քննվելու
է Ռուսաստանի ակցիոնեռական ընկերութիւն-
ների մասին գոյութիւն ունեցող օրէնսդրու-
թիւնը: Մատարութիւն կայ հրաւիրել մի յա-
տուկ յանձնաժողով բորսաների կոմիտեաների,
առևտրական ուղարկաների և ակցիոնեռական
ընկերութիւնների ներկայացուցիչներից: Խօ-
սում են նաև բանկային գործի վերանորոգ-
ման և մասնաւոր բանկային գրասենեակների
բարեփոխութեան մասին: Այդ առիթով խոր-
հրդակցութիւններ տեղի են ունենալու 1906
թ.ի սկիզբներին, Ֆինանսների մինիստրի անձ-
նական մասնակցութիւնով:

ԷՉՄԻՍՏՆԻՑ մեզ գրում են. «Լուր է պատում,
որ Վեպրիսկովսկի ճեմարանի տեսուչ է նշանա-
կում Գարեգին վարդապետ Յովսէփեանին:
Ճեմարանի ուսուցիչ Յակովբ Մանանդեանը
հինգ տարվայ ուսուցչութիւնից յետոյ հեռա-
նում է ճեմարանից մադիստրոսի քննութիւն
տալու համար պատրաստվելու»:

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՍՏԻՑ մեզ գրում են. «Օգոստոս-
ի 17-ին, երեկոյեան ժամի 4 1/2-ին, անսպ-
երկնակամարի վրա նկատելի եղաւ արևի մաս-
նաւոր խաւարումը, որ սկսվեց արևի ներքեի
մասից և ապա անցաւ ձախ կողմը, ծածկելով
արևի սկաւառակի համարեա մի երրորդ մա-
սը: Լոյսն և տաքութիւնը զգալի կերպով պա-
կասեցին: Խաւարումը տեղի մի ժամ և վեր-
ջացաւ 5 1/2-ին»:

ՂՈՒԲԱՍՏԻՑ մեզ գրում են. «Օգոստոսի

17-ին տեղիս թատերասէրները ամարային
ժողովարանի բոսոնդում յօգուտ հայոց դրպ-
րոցի ներկայացրին Մուսուկեանի «Թաթա-
բալա» կօմիդիան և «Թէչի Թուզը» վօլյուլիը:
Տարադուրը դրամատուրգի շնորհիւ «Թա-
թաբալան» գրաւել էր չը տեսված բազմու-
թիւն. տոմսակները բոլորը ծախվեցին, ուստի
շատերին ձրեաբար ներս թողին: Խաղը ընդ-
հանրապէս գոհացուցիչ էր: Ծնորակալութեան
արժանի են օրիորդները՝ Վլասեան, Տէր-Ե-
ղիզաբեան, Ամիրջանեան և Փանեան, որոնք,
չը նայելով գանազան խոչընդոտներէ, առա-
ջին անգամ բեմ դուրս եկան և բաւական ա-
նող կատարեցին իրանց դերերը: Օր. Փանեան
փայլեց իր խաղով Խափերու դերի մէջ. օր.
Վլասեան ստացաւ ծաղիկփոշի: Լաւ էին և
սիրողները: Մուսուկեան տոմսակներից 147
թ., ծաղիկների վաճառումից 14 թ. 83 կ., ըն-
դամներ 161 թ. 83 կ., ծախս եղաւ 21 թ. 9
կ., զուտ արդիւնք մնաց 140 թ. 74 կ.: Ներկա-
յացման ներկայ էին բաւականաչափ խորքեր.
Ներկայացումը պատկերի իրանց ներկայու-
թեամբ գաւառապետը իր օգնականով, որոնք
մինչև վերջը մնացին: Ծնորակալութեան ար-
ժանի է ժողովարանի վարչութիւնը, որ ձրեա-
բար տուել էր բոսոնդա դպրոցին»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՏԱԿԱՍՏԱՆԻՑ

Սոյ, օգոստոսի 1-ին
Աւուրիները յայտնի ցեղապետ Ջաֆար ա-
ղայի գնդակահար լինելու ժամանակ, իր հա-
ւատարիմ զինակիցներից չորսն մի կերպ
աղոյլում է փախուսաւ առ թաւրիցից դէպի
սահմանազուրկ եղելութիւնը հաղորդելու իւ-
րայիններին: Ջաֆար աղայի հայրը, եղբայրները
և ժողի ազգակիցները, ցեղապետի անակնկալ
մահվան բօթն առնելուն պէս, ստատիկ ծանր
սուգի մէջ են մտնում և վերջինիս բոլոր հա-
զուստեղինները իրանց ձեռքով այրելուց յետոյ,
անմիջապէս գաղթում են թիւրքական սահմանը:
Սրա կրտսեր կնքայրը, Սաափօն, որը իր բա-
ւութեամբ յետ չէր մնայ մեծ եղբորից, վճռում
է վրէժխնդր լինել իր եղբոր մահման պատ-
ճառ դարձողներից և ալ ու ձախ շարու-
նակել իր ասպատակութիւնները, ի հարկէ,
պարսկական սահմանում: Նա հրաւէր է անում
ընթացիկ բոլոր ցեղերին, օգնութիւն մատու-
ցանելու իրան, իր դիտաւորութիւնները ի
կատար անելու համար: Ինչպէս պատմում են
շատերը, նրա արած այդ կոչը աղադրելն չէ
մնում. ազգայնական զգացմունք ունեցող
բոլորից, իրանց ցեղական թշնամութիւնները
մի կողմ դրած, գալիս, միանում են նրան և
այդպիսով մի հրոսակախումը է կազմվում՝
արշաւանքներ գործելու պարսկաստանը այս ու-
այն գաւառներէ քերտերի վրա, վրէժխնդրու-
թեան ծարաւը յագեցնելու համար:

Բրդերի այս դիտաւորութիւնը թէ և հէնց
սկզբից յայտնի է լինում տեղական ազգա-
բնակչութեանը, որը կանխապէս պատրաստ-
վելու միջոց է ունենում և հարկ եղած դէպ-
քում դիմադրութիւն ցոյց առլու, սակայն իր
տեսած լսածներին հաւատ չընծայելով, այսօր
վաղն է գցում իր անիւրը, մինչև որ բոլորը
իր ոյժերը կազմակերպելով, մի առաւօտ,
լուսաբացին, հարեւրներից բաղկացած վրա է
տալիս Սալաստի և Սոյի ձախապարհի միջև,
Գէղիկ կոչված լեռների ստորոտում գտնված
Մաֆի-բէշի պարսկական գերդէ վրա և մի
քանի սպանութիւններ գործելուց յետոյ բոլոր
է գերդէ բոլոր անասունները և բարձրանում
լեռները:

Այս դէպքից յետոյ Սալաստի և Սոյի ձա-
խապարհները այնքան երկիւղալի են, որ հա-
ղորդակցութիւնը բաւական ժամանակ նկատե-
լի է դառնում:
Այդ խառնակութիւնները խաղաղացնելու
համար, կառավարութեան կարգադրութեամբ,
Մակուից Իդաթուլա-խան օսթրիքը մի քանի
հարեւր ձիաւորներով այստեղ հասաւ և ձա-
խապարհից դէպի այն դիրքերը, որտեղից
հեղաձիւնամը կարելի է բրդական ասպատա-
կախմբերի առաջն առնել: Տեղական հետակ
զօրքերը էլ մի գունդ Սոյի մօտ է բանակ դրել,
չէչար-խան-Ամիր-Թուսանի հրամանատարու-
թեամբ: Գերդէի պաշտպանութեան համար:

Գուցէ բրդերը այլ ևս չը համարձակվեն աս-
պատականութիւններ անել, որովհետեւ առա-
ջին դէպքից յետոյ դեռ ևս ոչինչ չէ պատահել:
Սպասելը դեռ վախճանին:
Մի քանի օր շարունակ տեղացող անձրե-
ներից գոյացած հեղեղը բաւականաչափ ֆնաս
պատճառեց իռնձին. հեղեղին գոհ գնացին տներ
և կենդանիներ ևս:

Տեղիս ազգային Ս. Վարդանեան դպրոցի
հոգաբարձութիւնը արձակուրդների սկզբից
յաջորդ տարվայ համար ուսուցչի պայմանները
նորոգեց. դրանից երևում է, որ դպրոցը փակ
չի մնայ. անշուշտ նա պիտի աշխատէ մի ու-
սուցչուհի ևս վարձել, որի կարելը այստեղ
շատ մեծ է. աղոյլութիւն ենք ցանկանում:
Մ. Կ.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Չմիւսնիայում հրապարակապէս կտրա-
պան բարձրացրին հայ Պետրոսին, որը մեծ
կոնկուստիաների առարկայ է դարձել արև-
մտեան մամուլի մէջ: Պետրոսը արդէն երկու
տարի նստած էր բանտում մի հարուստ հայի
սպանելու համար: Նրան վճռեցին կախաղան
բարձրացնել նոյնանման մի սպանութեան
համար, որ կատարել էին այս օրեա հայ-յի-
զափոխականները Կ. Պոլսում: Եւ որովհետեւ
վաղուց արդէն թիւրքերայում հրապարակապէս
մահվան պատիժ էին ենթարկել ոչ թէ, այլ
պատճառով Պետրոսին կախաղան բարձրաց-
նելը հայերին վախեցնելու մի միջոց է հա-
մարվում: Ինչպէս յայտնի է, վերջերս թիւր-
քերը յայտնեցին ի լուր աշխարհի, որ Չմիւս-
նիայում բացվել է մի հայկական հակապարսկ
գաւազրութիւն: Հիմնվելով դրա վրա, նրանք
նորից սկսեցին այդ դէպքերում իրանց սովոր-
ական սեղորքի բարդապատկերները: Կա-
խաղանի առաջ Պետրոսին առաջարկվեց ա-
նուանել իր համախոհներին: Նա ասաց, որ
նրանց թիւը 4000 է և որ նրանք կը հասնեն
վրէժ իր սպանութեան համար:

—Յէլզմարշալ լօրդ Բօքլետոս ամեն առիթից
օգուտ է քաղում, որպէս զի ժողովրդականացնել
Անգլիայի համար մեծ է զօրեղ զօրքի անհրա-
ժեշտութեան գաղափարը: Այս օրերս նա մի
ճառ արտասանեց այդ խնդրի վրա հարու-
սափրիկական պատերազմի ժամանակ սպան-
ված զինուորային համար արձան կանգնեցնե-
լու ժամանակ: «Ես խաղաղութեան շնորհ
պաշտպան եմ—ասաց Բօքլետոս—Ով ծանօթ է
պատերազմին, միայն նա կարող է ինչպէս
գիտենալ, թէ ինչ չարք է պատերազմը: Սա-
կայն պատերազմից խուսափելու լաւագոյն
միջոցը զօրեղ զօրք ունենալն է: Բացի գոր-
ծող զօրքից և պահեստից, հարկաւոր է էլի
պատեցնել պահեստի ոյժ, որը պէտք է առ-
բաժնի ամբողջ ազգի վրա: Ահա ամենապա-
հում ձևն սպանել, եթէ դուք կամենում էք
խուսափել պատերազմից: Այն ժամանակ դուք
կունենաք միջակական պահեստ, այն է Անգլիայի
սարդը պաշտպանութիւնը: Ահա թէ այժմ
ինչ կը ցանկանային անսել և երկիրը մինչ
պէտք է ունենայ: Դրա համար պէտք է կող-
մել հրացանաձիգ ընկերութիւններ ամբողջ
երկրում:

«ՄՇԱԿԻ» ՀՆԻԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԵՑ

19 օգոստոսի
ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Այսօր գլխաւոր զինուորական
դատարանը, դանթաց լսելով մէջնանին Բզրայի
Պէրսիկի վճռաբեկ գանգաւոր, որին Դվինսկի
պրիստաւ Կուրեանդազու կեանքի դէմ սպա-
նութեան փորձ անելու համար Վիլնայի զին-
ւորական դատարանը դատապարտել էր մահ-
վան պատիժ, կախաղանի միջոցով, որոշեց
դատապարտեալի գանգաւոր թողնել առանց
հետևանքի:

ԲՆԼՐԻՆ, 23 օգոստոսի: Հնարովի է Բերլի-
նից Մարոկո թնդանութիւնը և ազգամթերք-
ներ ուղարկելու շուրջ: Մարոկոյի սովթանը
չընդունեց լուրստանում և երեկ կը հրաժար-
վի դրանից: Սպասվում են կօնֆլիկտալ խաղաղ
կլբին: Չափ ազնայնրված են այն լուրերը, թէ
Տանժէրի եւրօպական ազգաբնակչութեան մէջ
սարսափ է տարածվել: Ներկայ յուզիչ լուրերը
նպատակն է ցոյց առլ Տանժէրը, որպէս մի
տեղ, որը այնքամար է միջազգային կօնֆե-
րենցիայի նիստերի համար:

Կ. ՊՈԼԻՍ, 23 օգոստոսի: Բօլքաբական գիւղ-
լօմատիական գործակալը, որը հրաւիրված էր
սուլթանից հանդիսաւոր ճաշի ի պատիւ Նի-
կոլայ արքայադուր, հրաժարվեց հրաւերից,
տեղափոխելով պատճառ բերելով: Բանից դուրս
է գալիս, որ բօլքաբական ներկայացուցչի
բացակայութիւնը սխառնատրեքական է և բա-
ցատրվում է բողոքով յունական հրոսակա-
խմբերի դրժողութիւնների դէմ, որոնց ա-
ջակցում են թիւրքաց զօրքերը Մակեդոնիա-
յում:—Բ. Դուրը յանձնեց պատասխան յայ-
տազրելու պիտուութիւններին՝ կտրապատկեր
մերժելով Ֆինանսական կոնսորցի մտցնել Մա-
կեդոնիայում:—Ամերիկական դեսպանը պա-
հանջում է, որ իրան յանձնեն Ռուսիանի մար-
դասպանին, որպէս ամերիկական հպատակ:
Կ. ՊՈԼԻՍ, 23 օգոստոսի: Մասնի թիւրքա-
կան զօրքերով դրաւելու պատճառով կայա-
ցաւ մինիստրների խորհուրդ, որը վճռեց ի
կատար անել խաղաղեցած տեղերի կազմա-
կերպութեան պլանը: Եմէն նահանգը կը բա-

